

Langdurige werkloosheid, 2002–2009

Harry Bierings, Léander Kuijvenhoven, Jan van der Laan en Robert de Vries

Bij een naar verhouding slechte arbeidsmarkt met een stijgend aantal werklozen daalde in 2009 toch de langdurige werkloosheid. Dit is echter een naijleffect van een gunstige periode met minder kortdurige werklozen. Daardoor is de langdurige werkloosheid minder gevoed. In 2005, eveneens een slecht arbeidsmarktjaar, deed zich het omgekeerde voor. Toen steeg de langdurige werkloosheid als gevolg van de toename van de kortdurige werkloosheid een jaar eerder. Jongeren waren het minst vaak langdurig werkloos. Zij zijn ook beter in staat dan ouderen om langdurige werkloosheid te voorkomen, zelfs als de situatie op de arbeidsmarkt verbetert. Verder waren allochtonen relatief vaker langdurig werkloos dan autochtonen.

1. Inleiding

Langdurige werkloosheid is een groot maatschappelijk probleem. De beleidsinspanningen van de diverse kabinetten die gericht waren op het terugdringen hiervan, onderstrepen het algemeen belang dat gehecht wordt aan een oplossing van het probleem. Langdurige werkloosheid – 12 maanden of langer niet werken – dient zoveel mogelijk te worden vermeden. Veroudering van kwalificaties, maar ook de afnemende binding met de arbeidsmarkt kunnen het gevolg zijn (Commissie Arbeidsparticipatie, 2008).

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft nieuwe, nauwkeuriger cijfers over langdurige werkloosheid ontwikkeld, waarbij voor afrondfouten in de zoekduur is gecorrigeerd. Ondervraagde werklozen blijken namelijk op het moment van waarnemen in de Enquête Beroepsbevolking (EBB) hun zoekduur af te ronden naar hele en halve jaren. Omdat de zoekduur van een langdurig werkloze bij minstens 12 maanden ligt, wordt bij afronding de langdurige werkloosheid overschat.

In dit artikel worden cijfers over langdurige werkloosheid gepresenteerd die voor afronding zijn gecorrigeerd. Aan de hand van deze cijfers is de ontwikkeling van het niveau van langdurige werkloosheid sinds 2002 en de samenstelling van de groep langdurige werklozen (geslacht, leeftijd en herkomst) tot en met 2009 beschreven. De toelichting bij dit artikel bevat een beschrijving van de correctiemethode. Voor een beschrijving van de methoden en definities met betrekking tot de Enquête Beroepsbevolking wordt verwezen naar www.cbs.nl/NR/rdonlyres.

2. Langdurige en kortdurige werkloosheid 2002–2009

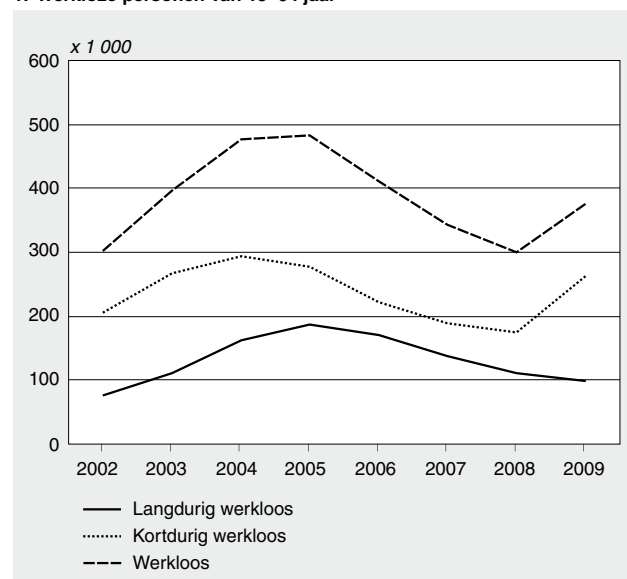
Samenhang

In de periode 2002–2009 kent de ontwikkeling van de arbeidsmarkt – afgemeten aan die van de werkloosheid –

twee omslagpunten: in 2005 de omslag naar een verbetering en in 2009 de omslag naar een verslechtering. Tot en met 2005 steeg de werkloosheid tot 482 duizend personen (grafiek 1). Het aantal langdurig werklozen is tot die tijd ieder jaar gestegen en kwam uit op 188 duizend personen. De kortdurige werkloosheid daalde voor het eerst weer in 2005 en bereikte een aantal van 277 duizend personen. In 2009, als de werkloosheid voor het eerst sinds 2005 weer stijgt, doet zich het omgekeerde voor. Toen nam het aantal kortdurig werklozen juist toe, terwijl het aantal langdurige werklozen nog daalde (tot 100 duizend).

Deze tegengestelde beweging in langdurige en kortdurige werkloosheid bij de omslagpunten is te verklaren. Verbeterd de arbeidsmarkt, zoals in 2005, dan uit zich dat vooral in een daling van het aantal mensen dat per saldo werkloos wordt (na aftrek van de werklozen die een baan vonden of om een andere reden niet meer werkloos zijn, bijvoorbeeld omdat ze terugkeerden naar school, of vanwege zorg voor het gezin). De kortdurige werkloosheid neemt dus af. Voor de langdurige werkloosheid is dat veel minder vanzelfsprekend. Mensen die in 2005 langdurig werkloos werden, waren per definitie een jaar eerder kortdurig werkloos.

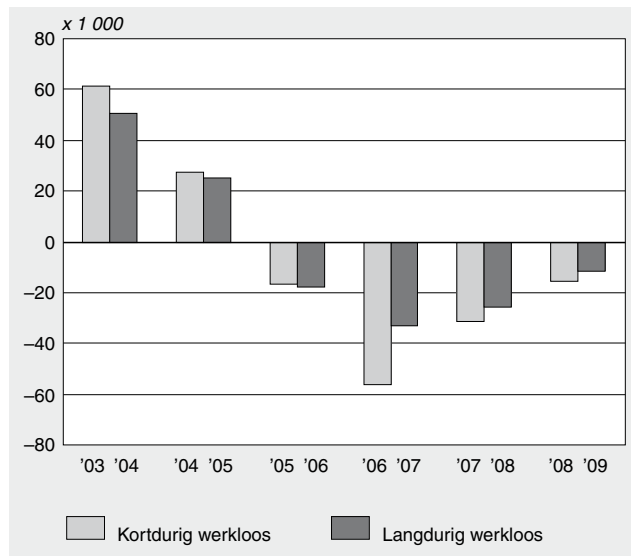
1. Werkloze personen van 15–64 jaar

De ontwikkeling van het aantal langdurige werklozen is dus mede afhankelijk van de ontwikkeling van het aantal kortdurige werklozen een jaar eerder. Als het aantal kortdurige werklozen dat langdurig werkloos is geworden groter is dan het dan het aantal langdurig werklozen dat een baan heeft gevonden of om een andere reden is uitgestroomd, dan stijgt de langdurige werkloosheid ondanks het aantrekken van de arbeidsmarkt. Op een arbeidsmarkt die net begint te verbeteren, is het aannemelijk dat nog weinig langdurig werklozen een baan zullen vinden. In 2009, toen de arbeidsmarkt verslechterde, nam het aantal langdurig werklo-

zen nog steeds af als gevolg van de kortdurige werkloosheid in 2008 (*grafiek 2*).

2. Mutaties langdurige werkloosheid (2004–2009) en kortdurige werkloosheid (2003–2008) van personen 15–64 jaar

De samenhang tussen de verandering in de langdurige werkloosheid en de kortdurige werkloosheid een jaar eerder doet zich overigens in de hele periode 2002–2009 voor. De mutaties in de kortdurige werkloosheid en de langdurige werkloosheid een jaar later houden vrijwel gelijke tred.

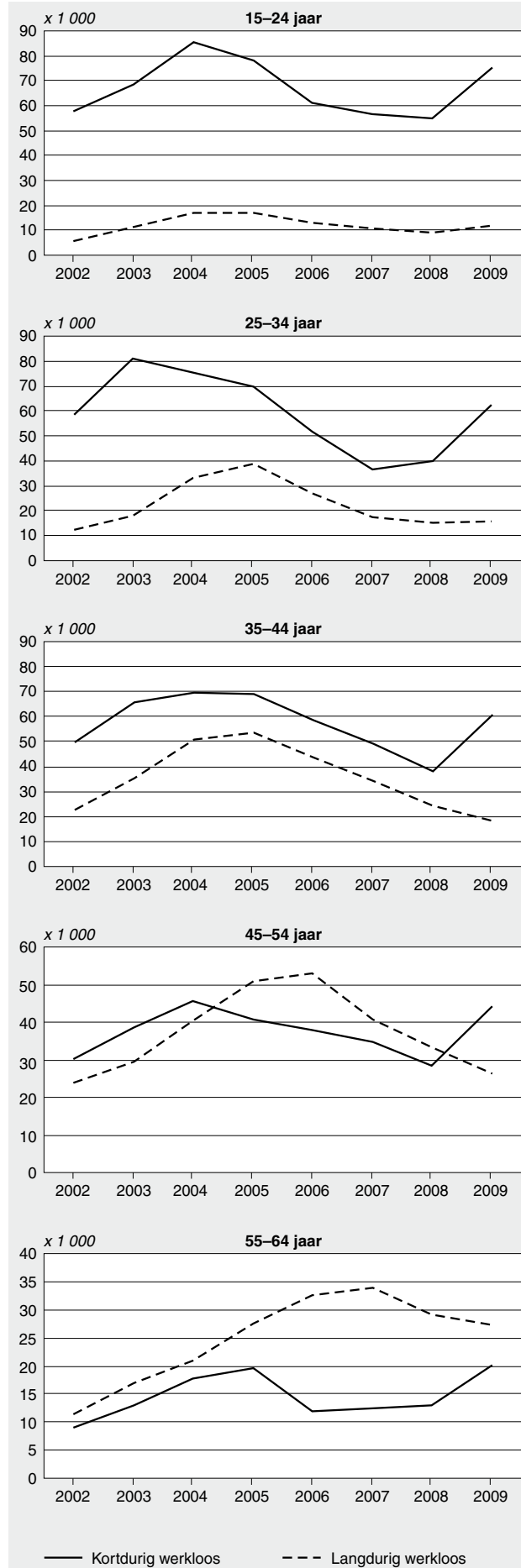
In de volgende paragrafen wordt onderzocht of naar leeftijd, geslacht en herkomst afwijkingen van dit patroon voorkomen. Op deze manier kan worden vastgesteld of specifieke groepen bijvoorbeeld minder snel profiteren van een verbetering van de arbeidsmarkt of dan juist vooraan staan. Verder wordt in kaart gebracht welke groepen langdurig werkloos zijn.

Leeftijd

In de periode 2002–2009 is het aantal langdurig werklozen het laagst onder jongeren van 15 tot 25 jaar (*grafiek 3*). In 2009 zijn 12 duizend jongeren langdurig werkloos. Hoge aantallen langdurig werklozen komen voor onder 45- tot 55-jarigen en 55- tot 65-jarigen. In 2009 gaat het om 26 respectievelijk 27 duizend personen. Jongeren zijn veel vaker kortdurig dan langdurig werkloos.

Waar in de jongste leeftijdsgroep de kortdurige werkloosheid nog domineert, verdwijnt deze dominantie als de leeftijd stijgt. Bij de 55- tot 65-jarigen is het aantal langdurig werklozen in de periode 2002–2009 ieder jaar hoger dan het aantal kortdurig werklozen. Hetzelfde geldt voor 45- tot 55-jarigen in de periode 2005–2008. In 2009 is in deze verhouding tussen kort- en langdurige werkloosheid wel verandering gekomen vanwege een forse toename van het aantal kortdurig werklozen in deze leeftijdsgroep. In grote lijnen geldt echter wel dat met het oplopen van de leeftijd de langdurige werkloosheid toeneemt.

3. Werkloze personen van 15–64 jaar naar leeftijdsgroep

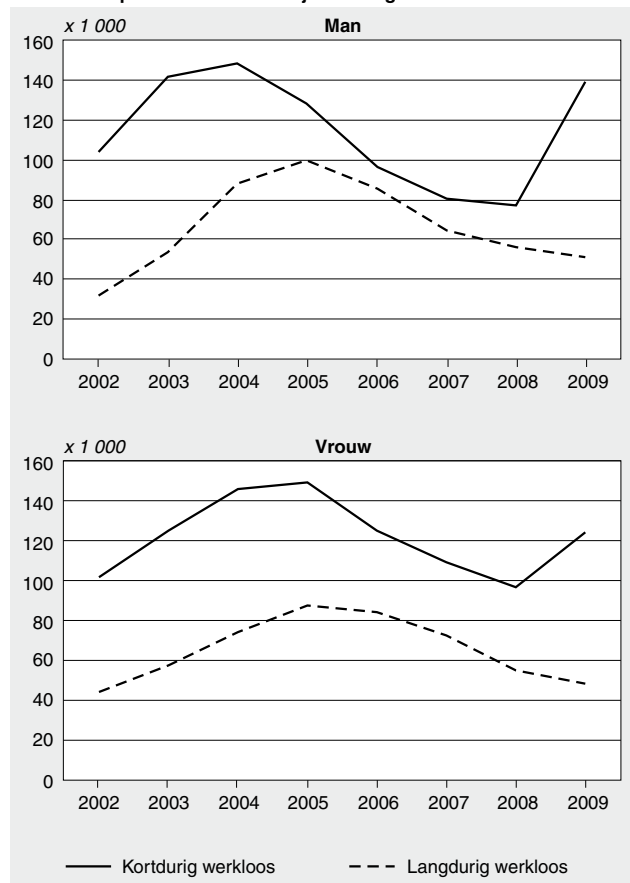
Jongeren volgen niet het algemene patroon. Bij een arbeidsmarkt die nog steeds slechter wordt – zoals van 2003 op 2004 – wordt een forse toename van het aantal kortdurig werkloze jongeren niet gevolgd door een forse toename van het aantal langdurig werklozen een jaar later. Uit onderzoek van Bierings et al. (2010) blijkt dat werkloze jongeren over het algemeen snel een baan vinden. Dit is een aanwijzing dat maar weinig kortdurige werklozen jongeren langdurig werkloos worden.

Bij oudere werklozen (45 tot 55 jaar en 55 tot 65 jaar) volgde op de stijging van de kortdurige werkloosheid in 2004 wel een stijging van de langdurige werkloosheid een jaar daarna. Zij hebben weinig perspectief dat zij door het vinden van een baan de werkloosheid beëindigen. Het ligt daarom voor de hand dat een substantieel aantal kortdurig werkloze ouderen langdurig werkloos is geworden. Deze conclusie wordt bevestigd voor de periode waarin de kortdurige werkloosheid voor het eerst weer daalde. Bij de oudere werklozen volgde op een daling van de kortdurige werkloosheid (in 2005: 45 tot 55 jaar, in 2006: 55 tot 65 jaar) een stijging van de langdurige werkloosheid. Kortom, zelfs als de arbeidsmarkt aantrekt, is langdurige werkloosheid voor ouderen waarschijnlijk moeilijker te voorkomen dan voor jongeren.

Geslacht

In 2009 waren nagenoeg evenveel mannen als vrouwen langdurig werkloos (51 duizend en 49 duizend; *grafiek 4*).

4. Werkloze personen van 15–64 jaar naar geslacht

Dit was in de periode 2002–2009 niet altijd het geval. In 2005, toen het aantal langdurig werklozen het hoogst was, waren meer mannen dan vrouwen langdurig werkloos (100 duizend en 88 duizend). In 2007 waren juist meer vrouwen dan mannen langdurig werkloos (64 duizend en 72 duizend). De langdurige werkloosheid liep in de periode 2002–2009 onder werkloze mannen ook veel sterker uiteen (van 32 tot en met 100 duizend) dan voor vrouwen (van 44 tot en met 88 duizend).

Voor vrouwen is langdurige werkloosheid over het algemeen minder overheersend dan voor mannen, vooral in de jaren 2005–2008. In deze periode was het aantal langdurig werkloze mannen bijna even groot als het aantal kortdurig werklozen. Dat voor vrouwen de langdurige werkloosheid minder dominant is, komt waarschijnlijk doordat vrouwen die al langer op zoek zijn naar werk eerder stoppen met actief zoeken dan mannen. Zij kiezen bijvoorbeeld vaker voor gezins- en huishoudtaken. Het gevolg hiervan is dat minder werkloze vrouwen langdurig werkloos worden.

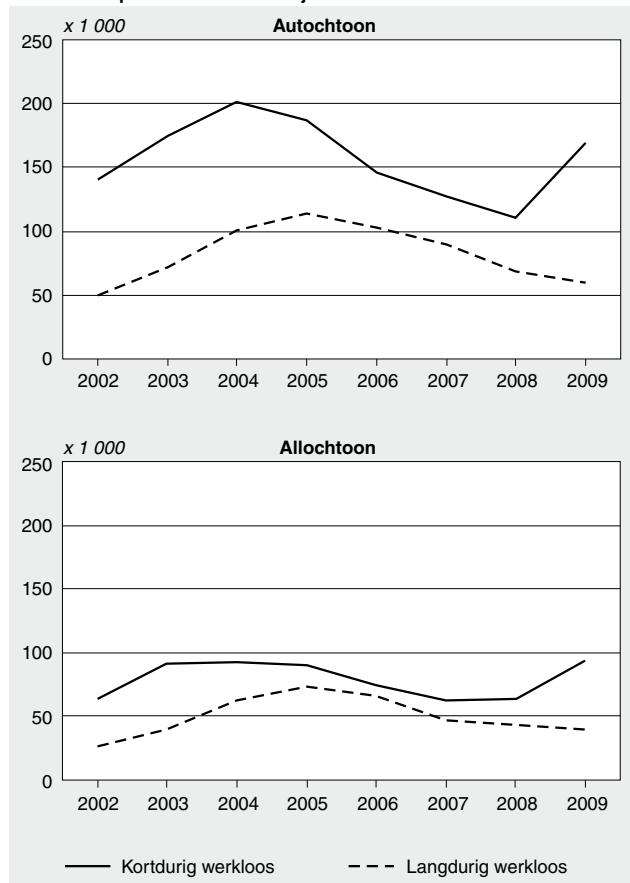
Van de verbetering van de arbeidsmarkt in 2005 profiteerden uitsluitend de mannen: het aantal kortdurig werkloze mannen daalde van 148 duizend in 2004 naar 128 duizend in 2005. Het aantal kortdurig werkloze vrouwen nam in 2005 nog licht toe, van 146 duizend naar 149 duizend. Vervolgens daalde in 2006 het aantal langdurig werkloze mannen aanzienlijk, terwijl dit aantal bij vrouwen maar weinig afnam. Hier staat tegenover dat de verslechtering van de arbeidsmarkt in 2009 mannen meer raakte dan vrouwen: de groei van het aantal kortdurig werkloze mannen was beduidend groter dan die van het aantal kortdurig werkloze vrouwen. Het mechanisme dat de verandering van de kortdurige werkloosheid een jaar later doorwerkt in de langdurige werkloosheid, doet zich voor vrouwen in 2005 dus niet voor.

Om deze verschillen in het verloop van de langdurige werkloosheid van mannen en vrouwen te kunnen duiden, moet worden bedacht dat relatief veel vrouwen werken bij de overheid en in de zorg. Mannen zijn veel vaker dan vrouwen werkzaam in de sector techniek en de ICT-sector. Deze sectoren reageren doorgaans veel sneller op conjuncturele veranderingen. Bij een beginnende verbetering van de arbeidsmarkt, zoals in 2005, profiteerden mannen dan ook als eersten, zodat het aantal kortdurig werklozen daalde, een jaar later gevolgd door een sterke daling van het aantal langdurig werklozen. Vrouwen volgden hierin pas later. Bij een verslechtering, zoals in 2009, worden beduidend meer mannen dan vrouwen werkloos. Het gevolg is dat het aantal kortdurig werklozen onder mannen aanzienlijk toeneemt, waarschijnlijk gevolgd door de langdurige werkloosheid een jaar later.

Herkomst

In 2009 waren 60 duizend autochtonen en 39 duizend allochtonen langdurig werkloos (*grafiek 5*). In de periode 2002–2009 varieerde de langdurige werkloosheid onder autochtonen van 49 tot 114 duizend, onder allochtonen van 27 tot 74 duizend. Het aantal langdurige werklozen bereikte voor zowel autochtonen als allochtonen een top in 2005.

5. Werkloze personen van 15–64 jaar naar herkomst

Onder werkloze allochtonen is de langdurige werkloosheid dominanter dan onder werkloze autochtonen. Voor allochtonen ligt het aantal langdurig werklozen juist dicht bij het aantal kortdurig werklozen. Dit wijst erop dat onder allochtonen werkloosheid langer duurt.

De ontwikkeling van het aantal langdurig werklozen volgde voor autochtonen en allochtonen het algemene patroon. Er is echter één uitzondering: in de periode 2003–2005 is voor allochtonen het aantal kortdurige werklozen vrijwel gelijk gebleven (circa 90 duizend). Pas in 2006, later dus dan voor autochtonen, begon onder allochtonen de kortdurige werkloosheid beduidend te dalen. In 2009 namen allochtonen geen uitzonderingspositie in. De groei van de kortdurige werkloosheid en de daling van de langdurige werkloosheid deden zich voor onder allochtonen én autochtonen. Kortom, vooral autochtonen profiteren van een verbetering van de arbeidsmarkt. Als de arbeidsmarkt verslechtert, dan treft dat zowel autochtonen als allochtonen.

Literatuur

Commissie Arbeidsparticipatie, 2008, Naar een toekomst die werkt: advies Commissie Arbeidsparticipatie. Rotterdam.

Bierings, H.B.A., M. Kerkhofs en R. De Vries, 2010, Baanvindduren, hoe snel vinden werklozen een baan? Sociaal-economische trends 2/2010, blz. 13–18.

Kerkhofs, M., H.B.A. Bierings en R. de Vries, 2009, Werkloos-

heidsduren op basis van de Enquête beroepsbevolking, 2002–2007. CBS, Den Haag/Heerlen (www.cbs.nl/NR/rdonlyres).

Laan, D.J. van der, en L. Kuijvenhoven, 2011, Imputation of rounded data. Discussion paper. CBS, Den Haag/Heerlen.

Little, R.J.A. en D.B. Rubin, 2002, Statistical analysis with missing data. Wiley and Sons, New York.

Vries, R. de, 2006, Langdurige werkloosheid in Nederland. Sociaal-economische trends 4/2006, blz. 19–24.

Toelichting

Enquête Beroepsbevolking

De Enquête Beroepsbevolking (EBB) is een steekproefonderzoek dat maandelijks wordt gehouden onder personen van 15 jaar of ouder in Nederland, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen. Hiervoor wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking. De in dit artikel gepresenteerde cijfers hebben betrekking op personen die op het moment van de enquête behoorden tot de werkloze beroepsbevolking.

Werkloosheidsduur

Met behulp van gegevens van de EBB kan voor personen die op het moment van de enquête werkloos zijn, de werkloosheidsduur worden bepaald. Van een werkloze is bekend (1) de datum wanneer hij/zij is gestopt in de laatste baan en (2) de datum wanneer hij/zij is gaan zoeken naar werk. Van deze twee data wordt de meest recente beschouwd als de startdatum van werkloosheid. Door deze startdatum van werkloosheid te koppelen aan de enquête datum is de werkloosheidsduur (in maanden) berekend.

Eerder werd voor de bepaling van de startdatum van werkloosheid ook rekening gehouden met de datum van schoolverlaten (De Vries, 2006). Dit wordt niet meer gedaan. Op deze manier wordt aangesloten bij de definitie van werkloosheid die het CBS hanteert. Volgens deze definitie kunnen scholieren van 15 jaar en ouder werkloos zijn.

Voor een klein deel van de werklozen kan de werkloosheidsduur niet worden bepaald. Hiervoor is nu een categorie ‘onbekend’ opgenomen. In 2005, bijvoorbeeld, vallen onder de categorie ‘duur onbekend’ 17 duizend werklozen. De cijfers die in dit artikel worden gepresenteerd, gaan over de werkloosheidsduur van personen die op het moment van de enquête behoorden tot de werkloze beroepsbevolking. Hoe lang werklozen uiteindelijk nodig hebben om een baan te vinden, wordt hier buiten beschouwing gelaten. Over deze baanvindduren is eerder verslag gedaan (Bierings et al., 2010).

Startdatum van werkloosheid

De startdatum van werkloosheid is bepaald aan de hand van de volgende vragen in de EBB.

- Datum wanneer de werkloze is gestopt met de laatste baan. De volgende vraag wordt gesteld aan iedereen van 18 jaar of ouder die op het moment van de enquête aangeeft geen werk te hebben, of werk te hebben van minder dan 12 uur per week en aan iedereen van 18 jaar of ouder die korter dan 1 jaar geleden is begonnen in de huidige werkkring: “Heeft u ooit een betaalde werkkring gehad van 12 uur of meer per week, voor langer dan 1 jaar?” Aan degenen die hier “ja” op hebben geantwoord is vervolgens gevraagd in welk jaar en in welke maand ze gestopt zijn met werken of minder dan 12 uur per week zijn gaan werken.
- Datum wanneer de werkloze is gaan zoeken naar werk. In de vragenlijst wordt aan iedereen die de afgelopen vier weken heeft gezocht naar werk de volgende vraag voorgelegd: “Hoe lang bent u op zoek naar werk?” Dit kon worden aangegeven in jaren en in maanden.

Langdurig werkloos

Met behulp van de werkloosheidsduur kan het aantal langdurig werklozen in Nederland worden bepaald. Tot de langdurig werklozen wordt iedereen gerekend die 12 maanden of meer werkloos is.

Correctie voor pieken in de werkloosheidsduur: methodebeschrijving

In de EBB wordt personen retrospectief naar hun werkloosheidsduur gevraagd. Omdat zij niet altijd exact weten hoe lang geleden zij werkloos geworden zijn, zullen zij regelmatig de duur dat zij naar een baan zochten afronden. Dit is

duidelijk zichtbaar in de verdeling van werkloosheidsduren, waar pieken optreden bij veelvouden van zes maanden. Bij veelvouden van twaalf maanden vallen de pieken heel duidelijk op. Door de afronding wordt de verdeling van duren vervormd en zullen schattingen die gebaseerd zijn op deze verdeling vertekend zijn. Daarom zijn in dit artikel uitkomsten bepaald die gecorrigeerd zijn voor deze vertekening. Hieronder is de methode toegelicht die hiervoor is gebruikt. Van der Laan en Kuijvenhoven (2011) bevat een meer uitgebreide beschrijving.

Uitgangspunt bij de correctie is dat werkloosheidsduren een zekere maar onbekende verdeling volgen die vervormd is door afronding. Verder heeft iedere persoon een zekere kans om naar het dichtstbijzijnde halve jaar af te ronden en een zekere kans om naar het dichtstbijzijnde hele jaar af te ronden. Personen hebben daarnaast ook een kans om niet af te ronden. De drie kansen tellen op tot één. Een persoon die bijvoorbeeld acht maanden werkloos was, heeft een zekere kans om naar zes maanden af te ronden en een zekere kans om naar twaalf maanden af te ronden. Deze kansen hangen af van de duur. Naarmate het langer geleden is dat iemand werkloos is geworden, zullen personen eerder afronden. Voor de werkelijke onderliggende duurverdeling wordt een stapsgewijze geometrische verdeling verondersteld die afhangt van de achtergrondkenmerken geslacht, leeftijd, herkomst, opleidingsniveau en provincie (tabel 1). De hoofdtekst van dit artikel bevat alleen een beschrijving naar de achtergrondkenmerken leeftijd, geslacht en herkomst.

Op basis van deze uitgangspunten kunnen de parameters van deze verdeling en de kansen op afronden geschat worden uit de waargenomen duren. Met deze geschatte para-

Tabel 1
Werkloze personen van 15–64 jaar naar werkloosheidsduur vóór en na correctie voor afronding, 2009

	Werkloosheidsduur na correctie				Werkloosheidsduur vóór correctie			
	0 tot 6 maanden	6 tot 12 maanden	12 tot 24 maanden	24 maanden en meer	0 tot 6 maanden	6 tot 12 maanden	12 tot 24 maanden	24 maanden en meer
<i>x 1 000</i>								
Geslacht								
Man	104 (4)	34 (3)	20 (3)	31 (3)	100 (4)	33 (3)	23 (2)	33 (3)
Vrouw	94 (4)	30 (3)	20 (2)	29 (2)	90 (4)	28 (2)	23 (2)	31 (2)
Leeftijd								
15–24 jaar	60 (3)	15 (2)	8 (2)	4 (1)	58 (3)	14 (2)	11 (1)	4 (1)
25–34 jaar	48 (3)	15 (2)	8 (2)	7 (1)	45 (3)	15 (2)	9 (1)	9 (1)
35–44 jaar	46 (3)	15 (2)	7 (2)	11 (2)	44 (3)	15 (2)	9 (1)	12 (2)
45–54 jaar	33 (2)	11 (1)	9 (2)	17 (2)	31 (2)	11 (1)	10 (1)	18 (2)
55–64 jaar	12 (2)	8 (1)	7 (1)	20 (2)	12 (1)	7 (1)	8 (1)	21 (2)
Herkomst								
Autochtoon	128 (4)	41 (3)	22 (2)	38 (3)	123 (4)	40 (3)	25 (2)	41 (3)
Niet-westers allochtoon	47 (3)	16 (2)	12 (2)	13 (2)	45 (3)	15 (2)	14 (2)	15 (2)
Westers allochtoon	23 (2)	8 (2)	6 (1)	8 (2)	22 (2)	7 (1)	7 (1)	9 (2)
Opleidingsniveau								
Laag	68 (3)	25 (2)	16 (2)	23 (3)	65 (3)	23 (2)	18 (2)	26 (3)
Middelbaar	86 (4)	26 (3)	16 (2)	22 (2)	83 (4)	26 (2)	19 (2)	24 (2)
Hoog	44 (3)	14 (2)	8 (1)	14 (2)	42 (3)	13 (2)	9 (1)	15 (2)
Landsdeel								
Noord-Nederland	20 (2)	9 (1)	5 (1)	7 (1)	19 (2)	9 (1)	6 (1)	8 (1)
Oost-Nederland	36 (3)	13 (2)	7 (1)	13 (2)	35 (3)	13 (2)	8 (1)	13 (2)
West-Nederland	96 (4)	29 (3)	19 (3)	27 (3)	92 (4)	28 (3)	22 (2)	30 (3)
Zuid-Nederland	46 (3)	14 (2)	9 (2)	12 (2)	44 (3)	13 (1)	11 (1)	13 (2)
Totaal	198 (5)	65 (4)	40 (4)	60 (4)	190 (5)	62 (3)	46 (3)	64 (4)

NB. Cijfers tussen de haakjes zijn de geschatte standaardfouten.

meters en de afrondkansen kan voor personen waarvan de duur in één van de pieken ligt de kans bepaald worden dat deze personen afgerond hebben. Afhankelijk van deze kans wordt voor een (willekeurig) gedeelte van deze personen besloten dat zij afgerond hebben. Voor deze personen worden nieuwe duren bepaald die in de omgeving van de piek liggen met behulp van de geschatte werkelijke duurverdeling. Dit wordt een aantal keren herhaald om tot een nauwkeuriger schatting te komen. De pieken in de verdeling van de werkloosheidsduren verdwijnen hierdoor en de schattingen die op deze verdeling zijn gebaseerd, zijn niet langer vertekend (gegeven de veronderstelde verdelingen en parameters). Van der Laan en Kuijvenhoven (2011) geven een uitgebreidere beschrijving van de berekeningswijze.

Tabel 1 toont voor 2009 het aantal personen in de verschillende duurcategorieën voor en na toepassing van de cor-

rectie. De geschatte standaardfouten staan tussen haakjes. Deze zijn geschat met behulp van multi-pele imputatie (Little en Rubin, 2002) onder aanname van een enkelvoudige, aselechte steekproef met teruglegging met ongelijke insluitkansen.

Voor alle kenmerken is een duidelijk verschuiving van personen naar lagere duurcategorieën zichtbaar. Dit is goed te verklaren door het feit dat de pieken zich bevinden op veelvouden van zes maanden. Aan het begin van elk van de duurintervallen bevindt zich dus een piek. Tijdens de imputatie zal een gedeelte van de personen een minder lange duur toegewezen krijgen. Zij zullen hierdoor in een lagere categorie belanden. Ook is te zien dat de vertekening die wordt veroorzaakt door de afronding van dezelfde orde is als de standaardfout. Dit is een indicatie dat toepassen van de correctie relevant was.